

BIBLIOTECA NATURALISTA
Cronologia d'autors

Aristòtil (384-322 aC.)

-- Metafísica. (1988) Madrid: Espasa Calpe.

La concepció de les coses d'Aristòtil posava en primer lloc tot allò que és previ, general i estable. En aquest sentit, la metafísica tracta dels principis, de les causes, dels elements, de la substància, del ser, de l'accident, etc., com a categories i nocions bàsiques que serveixen per construir el coneixement sobre la naturalesa. Destaquem l'adopció del principi de moviment com a representació més general de la naturalesa, la distinció entre diferents tipus de moviment i els conceptes de causa formal, material i final.

També cal destacar la concepció de la matemàtica i la lògica com a instruments del coneixement però no com a coneixement en si mateixes, i les dificultats i problemes que poden crear quan perden la correspondència amb els fenòmens.

-- Física. (1935). Madrid: Librería Blecua.

La física és la ciència de la naturalesa en general i els fenòmens mentals són fenòmens naturals. Aquesta és una primera idea per la qual als psicòlegs els interessa el discurs aristotèlic. El dualisme cartesià que domina ideològicament la nostra cultura significa la desnaturalització dels fenòmens psíquic i mentals.

Complementàriament, Aristòtil significa l'adopció del criteri de moviment en front del d'extensió en la comprensió de la naturalesa: la naturalesa es comprèn millor si hom analitza les seves animacions o funcionalitats, més enllà de la manera corpòria i espacial com se'ns presenta. La naturalesa però té un entramat funcional divers - l'u és múltiple, diu Aristòtil. L'home que és u també és múltiple en la seva funcionalitat. Aquesta és la proposta fonamental de la Física que interessa a la psicologia.

-- Psicologia. (1981) Barcelona: Laia.

El llibre, publicat en català, recull escrits d'Aristòtil relacionats amb la psicologia. L'escrit fonamental és el "De anima".

Aristòtil en contra de la dualitat de móns de Plató - el mon suprasensible i el sensible- afirma l'existència d'un únic mon: el mon sensible, la realitat natural en la que ens trobem tots els éssers, el qual és intel·ligible a partir de les dades sensorials, de l'experiència i de la ciència. De l'obra d'Aristòtil i de cara a la psicologia destaca la seva concepció esglaonada d'ànimes o funcionalitats, cobrint explicativament el fer de cada ser particular en els quals les funcions superiors suposen les inferiors però no al revés. L'ànima psicològica és una funcionalitat natural que caracteritza els éssers humans, de manera especial amb la facultat de la raó i coexisteix amb l'ànima sensorial i vegetativa en cada organisme.

Cal destacar, també, la proposta del basament sensorial de l'ànima racional en la que ha estat una tesi que ha caracteritzat Aristòtil i la majoria dels autors que referim en aquesta biblioteca.

Lucreci, (94 – 5, a.d.C.)

De la Natura. (1986) Barcelona: Laia.

Autor i obra de referència històrica obligada per constituir una proposta de superació de la concepció teista, en ares a una concepció més naturalista del món i el mateix home com a espècie animal.

S'ha destacat que el plantejament conceptiu del món de l'obra "De Rerum natura" acaba sent un discurs sobre la por, com el gran determinant de la vida dels humans. En tot cas, la idea general que la conducta humana ha de poder ser descrita i explicada en els mateixos termes que la conducta animal i de tota la naturalesa, constituint un únic món, hi és ben present.

Com succeeix amb Ciceró, que sembla va exercir mestratge ideològic sobre ell, la dicotomia ànima – cos domina la concepció singular de l'home com a espècie i constitueix el centre les preocupacions teòriques bàsiques. La idea aristotèlica de l'escalonament funcional del món sembla no ser assumit ja en aquests autors.

Maimònides (1138-1204)

-- De la guia dels perplexos i altres assaigs. (1986) Barcelona: Laia.

En l'obra "De la guia dels perplexos" es realitza una anàlisi lingüística de les escriptures hebrees. Concretament l'ús de metàfores i al·legories com a forma de representar visualment el que només són facultats; és a dir, capacitats d'acció o funcionalitats en la naturalesa. Destaca, en aquest sentit i de cara a la psicologia, la seva afirmació segons la qual el comú de la gent no entén de cap facultat si no està representada visualment o corpòriament. Cosa que considerem especialment significatiu de cara a entendre la ment no com a cos o cosa, o com quelcom situat en un lloc, sinó com a animació o forma d'organització de la naturalesa. Cal convenir en què fou, precisament, el criteri de corporalitat o no corporalitat el que proposà Descartes amb la seva distinció entre cosa extensa i cosa pensant. Cal destacar, en el mateix sentit, com per a Maimònides la facultat de la raó és la facultat de parlar, obviant qualsevol dicotomia entre ment i llenguatge, com s'ha fet posteriorment.

De la mateixa publicació, cal destacar la carta als savis de Montpeller "Sobre la vanitat de les creences astrològiques" en la que es blasma el pretès caràcter científic d'aquelles creences.

-- El règimen de salud. (1991). Córdoba: Ediciones: El Almendro.

Maimònides fou un metge per a qui la pràctica mèdica s'havia de contrastar amb la teoria dels filòsofs per fer-la més adequada i

comprehensiva respecte de cada individu sa i malalt. Per a ell, la millor teoria sobre l'home era la teoria aristotèlica.

Destaca la seva concepció de la medicina amb tres objectius posats per ordre de prioritats:

Primer, procurar que no es perdi la salut dels qui en tenen. Segon, curar el que està malalt i, tercer, ajudar al convalescent o al vell. Els seus consells respecte del tres objectius tenen sempre una visió multifuncional i tant aspectes psicològics com sociològics hi són tinguts en compte. Així destaquen els consells sobre els hàbits per mantenir la salut com el d'escollir bé els aliments i tenir en compte els "mals imaginaris" per entendre els malalts. De cara al tercer objectiu de la medicina, destaquem els consells per al tractament d'un malalt com són el d'ajudar la recuperació no trencant el seu ritme de vida i, també, acompanyant-lo quan calgui "amb música, relats alegres, novetats que agitin el seu coneixement i riure amb gent que el diverteixi".

Vives, Joan Lluís. (1492- 1540)

--Tratado del Alma. (1538/ 1923) Madrid: Espasa Calpe

Aquest tractat està basat en la concepció funcional esglaonada d'ànimes d'Aristòtil de qui Vives, curiosament, diu que és "obscur però astut". Això no obstant, d'ell treu la seva concepció d'ànima en general i ànima racional en particular. Destaca la idea que no podem saber què és l'ànima racional però sí, en canvi, es poden saber les seves dimensions operatives. Ell les concreta en tres: la intel·ligència, la memòria i la voluntat i, en fer-ho, presenta tot un seguit de consideracions sobre la funcionalitat de l'ànima racional d'una gran naturalitat.

Vives presenta un discurs psicològic del que destaquem la concepció associativa de l'ànima humana i la idea que el coneixement es basa en els sentits, en una línia clarament aristotèlica i considerada precursora de l'empirisme anglès, i de la psicologia moderna en general.

Locke, John (1632-1704)

-- Ensayo sobre el entendimiento humano (1690/1956) Mèxico:
F.C.E.

El treball de Locke, més enllà de la crítica de les idees innates però com a alternativa al que la seva defensa suposa, és un plantejament nítid del caràcter construït del pensament. Encara que no utilitza el mot d'associació i sí, en canvi, el de connexió, postula l'existència de la funcionalitat associativa com a constitutiva del fenòmens mentals i aquesta és l'aportació fonamental. Cal destacar el fet que fa extensiva aquesta funcionalitat associativa als temes no pròpiament de pensament com són la voluntat i la motricitat en el que és un reconeixement de dues dimensions també constitutives del que anomenem genèricament fenòmens psíquics.

La Mettrie, Julien Offroy de (1709 – 1751)

L'home màquina. (1983) Barcelona: Laia

Aquesta frase: *“L'home és una màquina tan complexa, que és impossible fer-se'n de bon principi una idea clara i, consegüentment, de definir-la.”* (p.44) resumeix la idea principal per la que es coneix aquest autor. Des de la perspectiva actual es veu com una professió del materialisme ingenu que redueix tot el ser humà a un automatisme. També es veu com la inspiració filosòfica del materialisme fisiològic i mèdic que ha imperat en la nostra cultura.

Tanmateix La Mettrie és un autor que contraposa netament el materialisme a l'espiritualisme com les dues gran concepcions en joc en la cultura i la filosofia occidentals. On materialisme vol dir proposta d'estudi i anàlisi de l'home com un ser comprensible sense recursos a l'obra divina, a la dualitat ment-cos de Descartes, Leibniz o Malebranche i, fins i tot, a l'empirisme explicatiu anglès; fent-hi front amb l'únic recurs del plantejament unitari i naturalista de l'home integrat en la natura. Va ser perseguit ideològicament per això.

Román, a més, una idea netament naturalista i “trencadora” en el moment actual: la de la veritat com a objectiu i valor del parlar i el pensar humà.

“No en té prou un savi d'estudiar la Natura i la veritat, ha de gosar dir-la a favor del petit nombre dels qui volen i poden pensar; car els altres, que són volgudament esclaus dels prejudicis, no els és gaire més possible d'assolir la veritat que a les granotes de volar.” (p.41).

Comte, August (1798-1857)

- Discurs sobre l'esperit positiu (1829) i Curs de Filosofia Positiva (1829). Barcelona: Laia

En aquesta publicació de l'obra de Comte hi ha dos escrits, tal com assenyalen a la referència. Del primer destaquem la llei dels tres estats teòrics de la intel·ligència humana que són: "l'estat teològic, o fictici,... l'estat metafísic, o abstracte i... l'estat científic, o positiu". (p. 48). Del segon, destaquem la classificació de les ciències que proposa. És una primera proposta de classificació de les ciències naturals i perquè la psicologia no hi apareix i, en canvi, sí hi surt una Fisiologia intel·lectual i afectiva:

- Ciències dels cossos bruts:

- - Matemàtiques. Abstracta (Càlcul geomètric algebraic)
Concreta (Geometria, Mecànica)

-- Física celeste o astronomia.

-- Física terrestre.

- Ciències dels cossos organitzats:

-- Física orgànica o Fisiologia (Estructura i classificació: vegetal, animal, intel·lectual i afectiva)

-- Física social o Sociologia (estàtica o dinàmica).

Darwin, Charles (1809-1882)

-- L'origen de les espècies. (1859/1982). Barcelona: Edicions 62.

La idea de la continuïtat entre els animals i l'home és l'aportació fonamental de Darwin a la cultura científica en general, i a la psicologia en particular. Aquesta idea de continuïtat va significar qüestionar definitivament la distinció tradicional - enfortida pel racionalisme cartesià- entre l'home, considerat superior i únic en intel·ligència, i la resta dels animals. Es va iniciar la psicologia comparada, es varen realitzar experiments amb animals i les dades es varen generalitzar a l'home sense oposició justificable.

Quant als continguts concrets de l'obra que aconsellem, aquests són coneguts. Potser, però, pot ser útil destacar dues coses. La primera és la seva crítica a la classificació rígida dels animals i la seva defensa d'una perspectiva evolutiva i explicativa. Creiem que això és molt suggerent per qüestionar una psicologia merament descriptiva i de classificació estàtica dels individus que ha predominat i predomina encara en la nostra ciència. La segona cosa que destaquem, en un sentit d'entrada negatiu, és que Darwin planteja una explicació biològica de les diferències psicològiques, promovent un corrent de pensament molt arrelat a la nostra cultura que és l'innatisme.

Bernard, Claude (1813-1870)

Introducció a l'estudi de la Medicina Experimental. (1885/1983).

Barcelona: Edicions Científiques Catalanes.

Aquesta obra d'introducció a la experimentació en Fisiologia i Medicina de C. Bernard, es contraposa a la més filosòfica sobre el mètode positiu i la llei dels tres estats teòrics de la cultura occidental de A. Comte.

Els principis d'objectivitat i experimentació en fisiologia per a actuar de suport a la medicina han actuat d'esquema de suport a l'estudi objectiu i experimental de la psicologia com a basament dels procediments aplicats a la teràpia, la reeducació i, en general, a la educació com a tecnologia de base psicològica.

Spencer, Herbert (1820-1903)

-- Principios de Psicología (1870) Madrid: La España moderna.

Spencer ha estat un autor d'una gran influència en el plantejament inicial de diverses ciències i també en el plantejament de la psicologia actual. El seu "Principis de Psicologia" constitueixen una obra de referència necessària per entendre tot l'entramat conceptual i experimental que sorgí sota els conceptes de condicionament instrumental i operant a nord-americà al segle XX.

Destaquem com la seva lectura de Lamarck el portà a la idea que cada individu associava les accions amb els seus efectes i que aquelles accions que reeixien en l'adaptació al medi s'enfortien i es transmetien de pares a fills. Teoria que, en conjunt rebé el nom d'"associacionisme evolucionista".

La seva influència sobre Darwin sembla ser important encara que no molt reconeguda.

Sechenov, Ivan. M. (1829-1905)

-- Los reflejos cerebrales (1863/1978) Barcelona: Fontanella.

L'estudi dels reflexos en els animals i l'home va ésser una línia d'investigació important dins la fisiologia. Aquest llibre representa l'adopció del model del reflex biològic per a explicar la conducta humana, en general. En una línia empirista, Sechenov concep l'home com un ser que té unes reaccions incondicionades bàsiques però que aquestes no són res en comparació amb les reaccions adquirides i que expliquen la singularitat de cada individu en temes fonamentals com l'emocionalitat, la voluntat o la intel·ligència.

L'interès d'aquesta obra està en el fet de constituir una proposta d'explicació positiva dels fenòmens psíquics o mentals; proposta que més endavant Pavlov materialitzaria amb la seva teoria sobre els reflexos condicionats.

Pavlov, Ivan P. (1849-1936)

-- Reflexos condicionats i inhibicions. (1904/1967) Barcelona: Ed. 62

Encara que existeixen altres obres amb més detall del seus treballs, aquesta publicació és suficient per adonar-se de la contribució de Pavlov a la psicologia: la distinció entre les reaccions incondicionades i les reaccions condicionades o associatives. Reaccions aquestes últimes que ell va anomenar -inicialment- psíquiques.

L'obra de Pavlov, en general, constitueix el basament experimental més nítid sobre l'existència d'una funcionalitat psicològica com quelcom diferent a la funcionalitat fisiològica. El predomini d'una psicologia mentalista i subjectiva en la seva època, el portà a desmarcar-se d'ella formulant la teoria dels reflexos condicionats com quelcom separat de la psicologia oficial.

Cal destacar també com per a ell, la mateixa teoria que servia per explicar la regulació psíquica de les vísceres, i per tant també de l'emocionalitat, servia també per explicar els fenòmens de la percepció i els mateixos fenòmens del pensament, lligats a la idea del llenguatge com a "segon sistema de senyals".

Turró, Ramon (1854-1926)

La inclusió de Turró en aquesta Biblioteca està més que justificada pel fet de ser un autor avançat de la psicologia objectiva moderna. A banda d'això, hi ha l'interès del Liceu Psicològic en donar a conèixer la seva obra d'una manera més detallada que en altres autors. Per aquesta raó s'ha realitzat una selecció de "*Textos Psicològics*" els quals constitueixen la publicació número 3 de la Col·lecció Liceu. D'altra banda, es realitza a continuació un comentari d'escrits destacats d'aquest autor.

-- Psychologie de l'equilibre du corps humain. Revue de Psychologie. Paris, 1908.

Aquest és un treball molt significatiu de Turró per les seves tesis sobre el caràcter adquirit de la percepció de l'equilibri. Turró utilitza una imatge molt suggerent: diu que el nen quan desenvolupa l'equilibri el que fa és aprendre a pesar-se ! Aquesta idea encaixa perfectament amb la idea que el comportament perceptivo-motriu és un comportament associatiu que es concreta en l'establiment de relacions entre les sensacions, especialment propioceptives i vestibulars en el cas de l'equilibri. (*Textos Psicològics*)

-- El problema clínic. Revista de Ciencias Mèdicas de Barcelona. XXXVI. (1910)

En aquest que és el discurs de recepció de August Pi i Sunyer a l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona, Turró planteja de

manera nítida les seves preocupacions recurrents al llarg de la seva vida: la distinció entre el món sensible i el suprasensible - justificant així el dualisme cartesià- i l'aproximació experimental i positiva a aquell món anomenat suprasensible. La seva tesi és que no es pot reduir un a l'altre però, en canvi, confia en la ciència experimental per a definir-los i relacionar-los.(Textos Psicològics)

-- Orígens del coneixement: la fam. (1912/1980). Barcelona: Ed. 62.

La proposta de Turró, en la seva obra més coneguda, és que la gana i el funcionalisme fisiològic, en general, determinen la recerca activa del menjar i allò que és profitós a l'organisme; és a dir, l'aliment específic que necessita l'organisme segons el seu estat. Cal destacar l'adopció que fa Turró del condicionament paulovià com a funcionalisme bàsic d'aprenentatge i l'adquisició d'un coneixement sobre les relacions entre substàncies alimentoses i necessitats fisiològiques que ell considera l'alba de la vida psíquica.

-- La criteriologia de J. Balmes. (1912) Barcelona: Societat Catalana d'Edicions.

Una de les idees recurrents de Turró era que existia una línia de pensament que començava amb Aristòtil, seguia en l'escolàstica, passava per l'empirisme anglès i es concretava, de manera especial, en la que s'anomenà "l'ànima llatina". J. Balmes seria una concreció catalana d'aquella línia de pensament. La idea fonamental és que,

d'acord amb Aristòtil, el pensament és profitós si s'ajusta a la realitat de les coses i evita la pèrdua de correspondència amb elles.

-- Origen de les representacions de l'espai tàctil. (1913) Barcelona: Arxius de l'Institut de Ciències.

Aquest treball sobre el tacte és, de fet, un treball sobre percepció en general. El seu principal objectiu és demostrar que el que Kant anomenava "nocions a priori" tenen el seu basament en l'aprenentatge perceptiu i, en conseqüència, no són ni innates ni prèvies a l'experiència. Afirmar que les nocions d'espai, temps, causa, etc. parteixen d'aquell saber perceptiu que es construeix a partir de les necessitats fisiològiques que actuen - d'acord amb la seva teoria sobre la fam- com a impulsor de l'aprenentatge. Per aquesta raó Turró proposa que en lloc d'una dicotomia entre idees o estructures de coneixement innates i experiència, es construeixi un saber sobre les bases empíriques de la fisiologia i la psicologia. (*Textos Psicològics*)

-- El mètode objectiu. (1916) Revue Philosophique de la France et l'Etranger. Any XVII. Barcelona: Monografies Mèdiques, número 12 (1927)

Una de les preocupacions fonamentals de Turró era el mètode i en aquest sentit fou un destacat promotor del mètode positiu de la ciència fisiològica i mèdica. La seva idea és que la psicologia també s'havia de sotmetre a la metodologia positiva. En aquesta obra

explora les possibilitats de la introspecció com a mètode científic i al que la atribueix una utilitat merament descriptiva però, en canvi critica Pavlov pel seu rebuig a considerar el tema de la consciència. En tot cas, aquesta obra és un ressò clar de la idea positivista de l'evidència de fets i de l'obra de Claude Bernard "Introducció a l'estudi de la medicina experimental" (1865).

-- Filosofia crítica (1918) Barcelona: Enciclopèdia Catalana (Números 4 i 5)

La crítica a Kant destaca en tota l'obra de Turró però especialment en aquesta obra. Turró repeteix aquí i amb major amplitud els arguments presents en altres obres sobre el caràcter adquirit de la intel·ligència i sobre el caràcter nefast de les teories que no s'ajusten a la realitat; cosa aquesta última que blasma especialment en l'obra que referim a continuació.

Destaca, especialment de cara a la psicologia, la crítica a la introspecció experimental de Wundt.

-- La disciplina mental. (1924) Madrid: Publicaciones Atenea.

Aquesta és una obra que reflexa una certa amargor enfront dels discursos grandiloqüents, contraris al treball discret i persistent de la ciència positiva. Una vegada més Turró contraposa el "pensa com vulguis" al "ajusta el teu pensament a la realitat". Més enllà del to irat del seu discurs, no hi ha dubte que el principi de la correspondència entre la teoria i els fets, segueix essent el criteri fonamental de la

ciència. En aquest sentit el seu treball constitueix un mestratge clar per a la ciència psicològica. (*Textos Psicològics*)

-- La emoción.

Referència directa al condicionament apetitiu i aversiu paulovià com a proposta científica per a tractar el tema de les emocions. Escrit breu. (*Textos Psicològics*)

Watson, John B. (1878-1958)

-- El conductismo. (1924/1976). Buenos Aires: Paidós.

Aquesta obra és una versió més popular i extensa del manifest "Psychology from the standpoint of a Behaviorist" (1914) en el que Watson afirmava amb rotunditat: "La psicologia com la veu un conductista és una branca experimental i purament objectiva de les ciències naturals". Aquesta és, al nostre entendre, l'aportació fonamental de Watson i el conductisme americà en general. I ho és més enllà d'altres aportacions secundàries i, en alguns casos, discutibles com l'interès pel control de la conducta. En tot cas, cal dir, que aquest interès pel control i la modificació de la conducta és una conseqüència de la concepció construïda de la conducta psicològica.

En l'obra citada, destaquen l'adopció dels principis de condicionament paulovià per a explicar la conducta humana a nivell emocional, motriu i intel·lectual.

Einstein, Albert. (1879-1955)

L'evolució de la Física. (1938/1989) Barcelona: Edicions 62. (Amb **Infeld, L.)**

Hi ha una idea clau en aquest llibre: l'evolució de la física va ser deguda a l'adopció del model de "Camp" per a l'explicació científica. Més concretament a l'adopció d'aquest model per a donar com a iguals funcionalment, fenòmens que presentaven diferents morfologies. En aquest sentit és destacable que es digui que, amb el model teòric de camp, es podien assumir com a iguals funcionalment el camp magnètic d'un iman i el d'un solenoide. I que aquests també eren igual al camp elèctric.

"Tenim dret a considerar el camp com una cosa molt més important que no ens semblava al principi. Només semblen essencials per a la descripció dels fenòmens, les propietats del camp; la diferència de les fonts no té importància. El concepte de camp revela la seva autoritat per tal com ens condueix a nous fets experimentals."
(p.121).

Malinowski, Bronislaw (1884- 1942)

Els argonautes del Pacífic Oriental I. (1986) Barcelona: Edicions 62.

Un bon exemple del estudis antropològics com a estudis descriptius de les cultures i del comportament humà en elles, complementaris a la psicologia diferencial com a ciència descriptiva pràcticament ja única en el món occidental. També de com el llenguatge i la parla són temes assumibles descriptivament com a part de l'antropologia, tot assenyalant l'estreta interdependència funcional d'ambdós.

Hull, Clark .L. (1884-1952)

-- Principles of Behavior. (1943). New York: Appleton- Century-Crofts Inc. (Principios de Conducta. (1986). Madrid: Debate

Referim aquesta obra pel fet que, al nostre entendre, representa el primer intent de formular lleis psicològiques partint de l'estudi dels factors o variables concretes i comunes a diferents tipus de models teòrics i de procediments experimentals. Els factors valorats per Hull són pocs, bàsicament: Contigüïtat, Pràctica, Generalització i Probabilitat. Això no obstant són suficients per suggerir una línia d'actuació necessària en qualsevol ciència que és l'anàlisi quantitativa, al costat dels plantejaments qualitius i dels evolutius.

Bykov, Konstantin M. (1886-1959))

-- La corteza cerebral y los órganos internos. (1954/1958) Buenos Aires: Cartago.

Aquesta obra és un recull impressionant de condicionaments concrets en el funcionament de tots els òrgans. Es reporten reaccions condicionades, a qualsevol estímul extern i intern, en els ronyons, el fetge, l'activitat cardíaca, la termoregulació, la defecació, etc. Destaquem les seves aportacions en condicionament temporal i l'explicació natural dels ritmes circadians i dels desajust orgànic per canvis horaris.

Bykov va contribuir, de manera decisiva, en la formulació de l'anomenada medicina còrtico-visceral, sinònim de psicossomàtica, però amb un plantejament basat en el funcionalisme associatiu. Una mostra d'això és l'obra editada amb Kurtsin I.T.: -- Patologia Còrtico-Visceral. (1960/1968). Madrid: Atlante.

Köhler, Wolfgang. (1887-1967)

-- Psicología de la configuración. (1929/1967). Madrid: Morata.

Aquesta és una obra representativa i fàcilment intel·ligible dels principis de l'anomenada psicologia de la "Gestalt". Destaquem la proposta d'explicació dels fenòmens psicològics en termes del model de camp provinent de la física i, concretament, la distinció entre factors dinàmics - referits a la qualitat del fenòmens- i factors topogràfics - referits als canvis quantitius.

Kantor, Jacob R. (1888-1984)

-- Principles of Psychology (1924-27) Chicago: The Principia Press.

La idea fonamental de Kantor en tota la seva obra és que la ment és acció. En aquesta obra construeix tot un discurs psicològic, que abasta fins la conducta humana més complexa, amb aquesta idea general. La delimitació del comportament o acció psicològica respecte dels fenòmens biològics i la crítica a la concepció dualista de l'home són aspectes rellevants. .

Al capítol XI afirma que l'associació és l'essència de les accions psicològiques i la defineix com la connexió entre els estímuls i les respostes.

-- An objective psychology of grammar. (1936/1989) Grenville, Ohio: The Principia Press.

El pensament conductista sempre ha emfatitzat la distinció entre l'anàlisi morfològica del llenguatge i l'anàlisi funcional. En aquesta obra, aquesta distinció es troba ben desenvolupada i s'acompanya d'una crítica sistemàtica de la conversió, per part dels lingüistes, de l'anàlisi del llenguatge en una pura descripció ètnica o antropològica. En front d'això Kantor proposa l'anàlisi funcional psicològica del llenguatge i maneres concretes de com fer-ho. Cal destacar la denúncia dels lingüistes en la seva concepció de l'home per la qual se separa la ment del llenguatge i se suposa que la parla és un producte de la ment.

-- Problems of Physiological Psychology. (1947) Blomington, Indiana: The Principia Press.

Aquest és un excel·lent treball en el que s'analitzen els diferents supòsits sobre la relació entre l'anatomia i la fisiologia humanes i els fenòmens psicològics. Destaquem la desmitificació sistemàtica del paper del sistema nerviós en l'explicació del comportament psicològic i la idea que els fenòmens fisiològics només són la base material dels camps funcionals psicològics.

-- The scientific evolution of psychology (1963). Chicago: The Principia Press. (Edició en español: La evolución científica de la psicología. México: Trillas.

Aquesta és una història de la psicologia amb una valoració crítica de les diferents aportacions. Destaca la seva valoració del grau de naturalisme de les diferents cultures i teories en la que, per un costat, la Grècia de Plató i Aristòtil i, per l'altre, el conductisme i l'interconductisme americans, assoleixen el major grau. També és destacable la defensa de Plató - de qui diu que se l'ha d'entendre en el seu context grec- i la seva pràctica equiparació a Aristòtil.

-- Interbehavioral Psychology. (1967). Chicago: The Principia Press. (Edició en espanyol: Psicología Interconductual. Un ejemplo de construcción científica sistemática. (1978). México: Trillas.

Aquesta és una obra programàtica en la que Kantor pretén sistematitzar la proposta d'una psicologia naturalista i la seva situació entre les altres ciències. Destaquem en aquest sentit la seva visió multifuncional aristotèlica de la naturalesa humana i la seva proposta del model explicatiu de camp per a la psicologia. Al voltant d'aquest trets bàsics, presenta una reorganització i una valoració ponderada dels diferents continguts de la psicologia general; cosa que fa amb un entramat lògic de principis i postulats, propostes sistematitzades i correl·laris.

-- Psychological Linguistics (1977). Chicago: The Principia Press.

En aquesta obra es repeteixen arguments de l'obra "An objective psychology of Grammar" però queden especialment clares les perspectives amb què es pot estudiar el llenguatge i que van des de l'aproximació descriptiva de la lingüística i la gramàtica fins a l'anàlisi funcional psicològica, passant per l'aportació de l'estudi del llenguatge com a fenomen social equiparable a altres universos convencionals com la religió o els costums.

Quant a la funcionalitat psicològica del parlar destaca la distinció entre parlar referencial i simbòlic, i també la seva anàlisi de tòpics psicològics com la memòria, el record, la reminiscència, l'oblit, etc..

Wittgenstein, Ludwig (1889-1951)

- Investigacions filosòfiques. (1958/1983). Barcelona: Laia.
- Zettel. (1967/1985) México: UNAM
- Remarks on the philosophy of psychology. 2 volums. (1980)
Oxford: Basil Blackwell.

Analitzar el llenguatge i posar de manifest els embolics conceptuals que comporta, té un interès especial per a la psicologia. Les tres obres de Wittgenstein que proposem tenen referències contínues a qüestions psicològiques fonamentals i representen una crítica seriosa al llenguatge dualista de la psicologia tradicional i actual.

La manera d'escriure de Wittgenstein i l'edició repetida en diferents publicacions del seu pensament fa que ajuntem tres obres, en tres idiomes diferents, en els que s'hi troben fragments repetits i altres de complementaris.

Keller, Fred S. (1899-1986)

- La definición de la psicología. México, Trillas (1973/1975)

Una introducció històrica, molt clara i didàctica, a la definició de la psicologia. Distingeix la psicologia com a filosofia mental de la psicologia com a ciència natural, i presenta les evolucions de les teories psicològiques lligades a dos camins que qualifica com el camí de la ment i el camí del cos a partir de Descartes.

Ryle, Gilbert. (1900-1976)

-- El concepto de lo mental. (1949/1967). Buenos Aires: Paidós.

La idea d'error categorial i la seva aplicació a la psicologia té la seva expressió més feliç, al nostre entendre, en la descripció d'una situació turística imaginada. El guia mostra un per un els edificis de la universitat i en acabar un membre del grup pregunta: i on és la universitat ? El concepte d'universitat - afirma Ryle- fa referència a una realitat que no pot ser descrita en termes espacials y, en conseqüència, preguntar-se pel lloc on està la universitat és una pregunta espúria. El mateix succeeix amb el concepte de ment i altres conceptes psicològics: refereixen una realitat que no s'avé amb les descripcions espacials. No obstant això, aquestes descripcions amb criteris espacials són les més habituals i les que generen més preguntes sense sentit.

Mead, Margaret (1901- 1978)

Sexe i temperament en tres cultures primitives. (1984) Barcelona: Edicions 62.

Un altre mostra excel·lent d'estudi antropològic que posa de manifest la implicació funcional psicosocial en la explicació del comportament de les persones. Especialment partint de dos descriptors clau com són el sexe i el temperament o personalitat.

L'enorme contrast entre tres societats pròximes en l'espai però llunyanes en la seva organització donen compte de la necessitat de desenvolupament de la sociologia i la psicologia per a explicar la conducta humana, més enllà de les diferències biològiques i del mateix entorn geogràfic.

Razran, Gregory. (1901-1973)

-- Mind in evolution. (1971) New York: Hoghton Mifflin Co.

Aquesta és un revisió de treballs experimentals en tot l'àmbit del condicionament clàssic i operant, amb un ànim integrador. Destaquem la referència a treballs poc coneguts sobre condicionament clàssic - condicionament temporal, condicionament a compostos, etc.- i també els que posen de manifest la relació entre condicionament i percepció. Cal subratllar també l'esforç de diferenciació funcional entre fenòmens biològics i psicològics, i diferents nivells en els psicològics.

Skinner, Burrhus. F. (1904-1990)

-- La conducta de los organismos. (1938/1975). Barcelona: Fontanella.

L'interès fonamental d'Skinner en aquest treball és el de proposar un tipus de condicionament que cobreix explicativament l'àrea d'adaptació social dels individus. Per aquesta raó sobresurt, en primer lloc, l'esforç per diferenciar entre condicionament clàssic i operant; cosa que fa amb un criteris bàsicament morfològics i topogràfics. Destaca també la definició de conducta com el moviment d'un organisme i la igualació entre conducta i resposta, entesa aquesta com a actuació d'un organisme sobre el món "exterior".

-- Conducta verbal. (1957/1981)

El criteri de l'anàlisi funcional del llenguatge en front de l'anàlisi merament morfològica de la lingüística és el punt que, com en altres aproximacions conductistes, destaca en primer lloc d'aquesta obra. Skinner sempre havia pensat que la situació experimental de condicionament operant era una petita però autèntica comunitat social. En aquesta obra ho desenvolupa en base a l'esquema de la triple relació de contingència i amb conceptes com "mando", "conducta ecoica", "conducta textual", etc., que li permeten fer un ordenament de diferents tipus de conducta verbal.

-- Contingencias de Reforzamiento. Una análisis teórico.
(1969/1979)(México:Trillas

Tal com indica el títol, en aquesta obra es desenvolupa el concepte de contingència per a la comprensió del que significa el condicionament operant. Se centra sobretot en una visió interactiva entre els individus i assaja una explicació global de la conducta humana de tipus psicològic. Destaca el capítol set per la distinció entre les dues naturaleses: la naturalesa biològica que és el de les contingències filogenètiques i la naturalesa psicològica que és la naturalesa de les contingències ontogenètiques.

Merleau-Ponty, Maurice (1908- 1961)

La estructura del Comportamiento. (1949/1976) Buenos Aires:
Hachette.

Contribució decisiva a l'adopció del model teòric de camp per part de la psicologia, seguint la proposta de Köhler. Èmfasi en els factors de camp com a causes. Contribució també decisiva a la idea de formes o nivells funcionals en la natura –físic, fisiològic, psicològic i social- com a estructures funcionals amb factors propis segons cada “dialèctica”.

“Cada forma constitueix un camp de forces” p. 196.

Afirmació de la entitat dels fenòmens perceptius como a fenòmens psicològics, no reductibles als fisiològics i, ambdós, diferenciats del camp funcional dels fenòmens físics. Necessitat de diferenciar cada camp funcional no obstant el mestratge teòric del camp físic. Idea que també assumeix nítidament Kantor.

Turbayne, Colin M. (1916-2006)

-- El mito de la metáfora.(1962/1974) México: Fondo de Cultura Económica.

La crítica a Platón i a Freud per confondre les interpretacions amb les coses interpretades és clara y contundent. Tanmateix valorem especialment el desenvolupament de la idea d'interpretació i la relació funcional entre percebre i parlar. Quant a la interpretació cal fer esment a una màxima empirista que ell reproduceix: "Les paraules són les fitxes dels savis; només serveixen per a comptar, però són el diner dels rucs" (p.29). Quant a la relació entre percebre i parlar cal destacar el fet que suggereix la equivalència funcional entre percebre la profunditat, i la mida dels objectes, i la interpretació de les paraules; ambdós comportaments basats en els indicis o valors canviants d'estimulació sensorial.

Sokolov, Y.N. (1920-2008)

-- Percepción y reflejo condicionado. (1963/1982) México: Trillas.

Aquest treball significa un desenvolupament concret de la idea de Pavlov, segons la qual els fenòmens de la percepció podien ésser explicats a partir del model dels reflexos condicionats. No és l'únic treball ni abasta tot l'univers de la percepció, però és un llibre que recull treballs molt suggerents de cara a la comprensió del concepte de "constància perceptiva". Destaquem els experiments sobre condicionament de respostes visuals.

Colomer, Eusebi (1924-1997)

- Introducció al llibre Psicologia, d'Aristòtil (Barcelona, Laia 1991)

Aquesta introducció és un resum del pensament d'Aristòtil en aspectes clau i oposat a les idees de Plató sobre l'existència de dos mons, l'intel·ligible i el sensible. Cal destacar la idea segons la qual hi només un món però que aquest és múltiple en la seva organització. En aquest sentit, destaca la concepció esglaonada d'ànimes que posa l'ànima psíquica com una de diferenciada però tant natural com les altres, Així, en la jerarquia d'essers vivents ho resumeix dient que la planta té ànima; viu, això és: es nodreix i es reproduïx, però no té sensibilitat. L'animal viu i percep, però no pensa. L'home, en canvi, viu, percep i pensa.

Lewontin, Richard C. (1929-)

- La diversidad humana (1984). Prensa Científica.
- The dialectical biologist. (1985) Harvard University Press.
- No està en los genes. (1987). Editorial Crítica. (Amb [Rose, Steven](#))

Aquest autor és un dels biòlegs que ha publicat llibres amb títols tant suggerents com els tres referits i que han servit com a referència d'un plantejament descriptiu del comportament humà, el primer, i d'una inquietud explicativa sobre l'home que va més enllà dels plantejaments biològics i els seus supòsits tradicionals, els altres dos.

La diversitat humana és un tema que normalment posa de manifest l'antropologia com a ciència morfològica centrada en la descripció del fets culturals i socials diferenciat. La psicologia diferencial, d'altra banda, s'ha centrat en la diversitat comportamental de les persones ja a l'interior de les cultures. Lo bo del llibre de és que s'abasten aquells plantejament partint de la diversitat quan la descriu un biòleg. Això és bo perquè posa de manifest que la descripció de les diferències individuals es pot realitzar a partir de cada nivell funcional i és compatible amb l'aproximació explicativa i funcional.

Els altres dos llibres parteixen de la insatisfacció amb els plantejaments explicatius de la biologia tradicional i amb l'obertura cap a nous plantejaments que portin al tema més important i immediat per a la ciència que és l'explicació de la naturalesa

humana en la seva globalitat. Explicació que d'entrada ha de rebutjar les explicacions sobrenaturals i les creences irracionals.

Bayés, Ramon (1930-)

-- Una introducción al método científico en psicología. (1974).

Barcelona: Fontanella

La guerra civil i la postguerra espanyoles varen significar el trencament de la tradició científica catalana. Sense coneixement de R. Turró, Bayés connecta amb l'esperit positiu de Claude Bernard i de la ciència en general; el títol del llibre és explícit en aquest sentit. La influència conductista skinneriana i els criteris de l'operacionalista és evident però, en aquest treball de principis i mètodes psicològics es planteja també l'opció per una psicologia com a ciència natural. És per aquesta raó que aquest llibre representa la recuperació de la psicologia objectiva i experimental a Catalunya, amb influència en tot l'àmbit de la llengua espanyola.

- Iniciación a la Farmacología del Comportamiento. (1977)

Barcelona, Fontanella.

L'interès general quant a continguts i mètodes de tot allò relacionat amb l'estudi de la conducta humana queda de manifest en aquest treball, que va ser la seva tesi doctoral.

Aquest treball constitueix un estudi sistemàtic de com les substàncies químiques, afectant l'organisme també intervenen en l'explicació de la conducta humana en general. És destacable en aquest sentit l'explicitació de quatre criteris per a fer-ho: el químic, el farmacològic, el clínic i el terapèutic. Tot fet amb una valoració també

sistemàtica dels procediments i la fiabilitat que es troben en totes les recerques fetes al respecte.

Quan, fa uns anys, li vam demanar de posar aquest llibre en la Col·lecció Liceu la raó bàsica que el va animar a permetre-ho és que els continguts –després de revisions fetes per a la seva actualització– seguien sent vàlids. En tot cas els seus continguts són fàcilment i justificadament incorporables dins del concepte de determinació eficient química i biològica del funcionalisme psicològic.

Ribes, Emilio. (1944-)

-- Teoria de la conducta. (1985). México: Trillas. (Amb F. Lòpez)

Aquesta és una obra que presenta, de manera sistematitzada, una proposta teòrica encaminada a anar més enllà en el desenvolupament del conductisme, però partint de les seves dades i dels seus principis fonamentals. La Psicologia Interconductual de Kantor i el model explicatiu de camp constitueixen el referent sobre el que es recolza aquella proposta. Destaquem, per un costat, els primers capítols en els que es realitza un manifest encaminat a definir la psicologia com a ciència en el context de les altres ciències i en la seva interdependència. Per l'altre, el capítol últim en el que es planteja la distinció entre ciències teòriques i aplicades que considerem fonamental i clau per a la definició professional del psicòleg.

